

124-es számú okiratsomag

Tóth János malom⁽¹⁾**Veszprém vármegye vízikönyve
a vízikönyv száma XI/18.⁽²⁾****Összefoglalás**

A Bánya-éren folyásirány szerint a forrástól számítva nyolcadikként, a patak jobb partján épült. Az 1886-ban kiállított községi bizonyítványban tizennegyedikként "Tóth János" néven felsorolt malom a pápateszéri 179-es számú telekjegyzőkönyvben 768-as helyrajzi számmal szerepel. Tulajdonosa ifj. gróf Esterházy Móricz. Felső szomszédja a *Szigeti malom*, az alsó a *Bolla malom*. 1937-től a *Tóth János malom* Községi malom néven szerepel a vízikönyv dokumentumaiban, ezért a műszaki leírástól kezdve mi is ezt - *Községi (Tóth János)* - közöljük. Az 1937-es keltezésű műszaki leírásban és a hozzá tartozó helyszínrajzon *Községi malom* a neve, tulajdonosa ekkor Zacsovitz István, az ő nevére szól az 1938-ban kiállított engedélykírtat is.

A malomnak ekkor 2,8 méter átmérőjű, 0,80 méter széles felülcsapott vízikereke volt, a malom üzeméhez engedélyezett vízmennyiség másodpercenként 200 liter. Az 1930-es években kiadott vízhasználati engedélyekben - így a *Községi malom* engedélykírtatában is - már előírták, hogy vasárnap, az ipari munka-szünet alatt a malom nem dolgozhat, ezért reggel 8-tól este 6-ig a duzzasztó tábláját nyitva, illetve felhúzva kellett tartani. Az is előírás volt, hogy minden évben július 5-15. között kellett kitisztítani a malomhoz tartozó alsó, felső és árapasztó csatornákat. Ez a *Községi malom* esetében közel 500 köbméter iszapos föld kitermelését jelentette. Két kisebb fahíd fenntartása is a molnár kötelessége volt, az ehhez szükséges faanyagot azonban a pápateszéri közbirtokosságnak kellett rendelkezésre bocsátania. Pápateszér önkormányzata folytatva a hagyományt, 2013/14-ben elhatározta, hogy a gyalogos és kerékpáros közlekedés számára felújítja a Bánya-éren, az egykori *Községi (Tóth János) malomnál* átvezető egyik fahidat.

A vízikönyv dossziét két piros vonallal áthúzták és ráírták: VISSZAVONVA 7719/15/1967 szám alatt [B8-1].

⁽¹⁾ Wöller István közlése szerint "a malmot az 1800-as évek közepe táján a község átépítette (...), a XIX. században Tóth János molnár évtizedeken át bérelte a községtől, később meg is vette a malomépületet." (Wöller István: A pápateszéri malmok. In: Veszprém Megyei Honismereti tanulmányok 5. - 95. o.) A XI/18-as vízikönyv dokumentumaiból csupán azt lehet megállapítani, hogy az 1886-ban kiállított községi bizonyítványban "Tóth János", az 1893-ban megnyitott vízikönyvben "Tóth János -féle malom" az elnevezés, ám a tulajdonos ekkor még ifj. gróf Esterházy Móricz.

⁽²⁾ Székesfehérvári KMH Vízikönyvek, 158 (doboz), 124-es számú okiratsomag, *kézzel ráírva*: Bakonyér (Bánya-ér), Gerence, Cuha

Vizikönyv (1893 - 1967)

Első irata egy táblázatos tartalomjegyzék, címe: Veszprém vármegye vízikönyve 124. számú okiratsomag *gróf Esterházy Mór pápa - teszéri Tóth János féle malom* [B8-2]. Felsorolja a vizikönyvben elhelyezett dokumentumokat, azok iktatószámát, az elhelyezés dátumát és a mellékletek számát:

A vizikönyv száma	Elhelyezés kelte	Megnevezés	A mellékletek száma
XI/18	1893 szept. 2.	Igazoló határozat alisp. 21124/93 sz. a.	2.
	1938. aug. 24.	Zacsovitz István engedélye. 16.2 (...) /1938	4.
	1940. X. 15.	Felülvizsgálat 20713/1940	-
		Műszaki leírás	
		Általános helyszínrajz	
		Hossz- és keresztmetszelvények	
		Földtömeg kimutatás	
		Községi bizonyítvány	
		Jegyzőkönyvek	

Községi bizonyítvány (1886)

Az 1886-ban kiállított községi bizonyítványban tizennegyediként, "Tóth János" néven felsorolt malom a 179. sorszámom felvett telekjegyzőkönyv + 1 sorában 768 helyrajzi szám alatt szerepel. A vízikönyvi dossziében található községi bizonyítvány az eredeti dokumentum másolata [B8-3].

A vízikönyvben 72/93 számon iktatott alispáni okiratot 1886. december 31-én keltezték Veszprémben. Az alispán nevében eljáró hivatalnok leírja, hogy gróf Esterházy Móricz megtette az *u. n. Tóth János malmára* vonatkozó bejelentést, erre az érdekeltek 30 nap alatt tehetnek észrevételt.

Határozat (1893)

A vízhasználat jogosultságát igazoló alispáni határozat hét évvel később, 1893 március 9-re készült el azzal a megjegyzéssel, hogy a vízhasználat gyakorlatára vonatkozó feltételeket az 1885. évi XXIII. t. cz. 192. §-a értelmében egy későbbi időpontban határozzák meg. A malom neve e határozatban "ugynevezett Tóth János" malom. A határozatot 72/93 számmal iktatták a vízikönyvbe. 3 pontja kötelezi a malom tulajdonosát, hogy a műszaki terveket saját költségén készíttesse el és azokat nyújtsa be az alispáni hivatalnak. Konkrét időpontot azonban nem határoz meg, csak *esetleg előforduló panasz,*

a vizimű átépítése, javítása, vagy az illető vízfolyás viziműveinek együttes rendezése esetén ír elő záros határidőt [B8-4].

Értesítés (1893)

A következő irat egy értesítés, dátuma 1893. szeptember 2. Ebben Véghely Dezső királyi tanácsos, alispán arról értesíti az érdekelteket, hogy a Bakony-éren, Pápa-Teszér község határában levő úgynevezett "Tóth János féle" malom vízjogosítványának tárgyában, 5661/93 szám alatt kiadott határozata jogerőre emelkedett, ezért elrendeli, hogy az összes iratot helyezték el a XI/18. számmal nyitandó vízikönyvbe. Az intézkedésről értesíti a vízikönyv vezetésével megbízott Végh István megyei aljegyzőt, a tulajdonost, gróf Esterházy Móricz pápai lakost, Pápa-Teszér község előljáróságát, a pápai járás főszolgabíróját és az I. kerületi magy. kir. kultúrmérnöki hivatalt [B8-5].

Az engedélyokirathoz tartozó műszaki leírást és a terveket 32/1938 számon iktatták a vízikönyvbe.

Műszaki leírás (1937)

A dokumentum első bekezdésében olvashatjuk, hogy *a Bakonyér (más néven Bánya-ér) nevű vízfolyás jobbpartján a 3182 hrsz. ingatlanon áll fenn Zacsovics István pápateszéri lakos tulajdonát képező u.n. "Községi" malom* [B8-6].

Helyszínrajz (1937)

A helyszínrajz jól mutatja a kicsi, az alig néhány száz négyzetméteres telkeket, így a 3182 helyrajzi számút, amelyen a malomépület áll, valamint a malomgáton átvezető, 3180 helyrajzi számú községi utat is [B8-7].

Hossz- és keresztmetszelvények (1937)

A rajzból ismerjük a Községi malom épületének elhelyezkedését, a malomfő, a gerendely, a vízikerek és a vizet rávezető favályú főbb méreteit [B8-8].

Földmunka kimutatás (1937)

A dokumentum a malom csatornája és az árapasztó csatorna kialakítása során 485 köbméter föld megmozgatásával számol [B8-9].

Engedély

A 16261/1938 számú, írógéppel írt engedélyokirat 32/1938 iktatószámmal került be a vízikönyvbe [B8-10]. Az engedély tulajdonosa Zacsovics István pápateszéri lakos.

Az engedély szövege:

Engedélyokirat

Vízikönyvi szám XI/18.

1 §

Zacsovitz István pápateszéri lakos a következő határozatok szoros megtartásának kötelezettsége mellett az 1885: XXIII. t. cz. 168. 192 §-ai alapján engedélyt nyert a Veszprém vármegyei Pápateszér község határában, a Bakonyéri vízfolyáson a jobb parton fennálló u. n. "Községi" malomnál, az ezen engedélyokirat kiegészítő részét képező, a székesfehérvári m. kir. kulturmérnöki hivatal által 901-f/1937. szám alatt készült malomterveknek megfelelő, már eddig is gyakorolt vízhasználatot továbbra is gyakorolni, nevezetesen a Bakonyér vizét bármely vízállás mellett, a 2 §-ban körülírt célra felhasználni, evégből a víz színét a duzzasztási magasságig felduzzasztani és ezen engedélyokiratban körülírt víziműveket és medreket létesíteni, illetve a már eddig is létezőket az ezen engedélyokiratban körülírt módon továbbra is fenntartani, végül azoknak jókarban tartása végett szükséges munkálatokat foganatosítani, mely munkálatokat part birtokosok túrni tartoznak. A mederből kikotort hordalék mindkét parton a part szélétől mért 1.0 m. széles padka szabadon hagyása mellett, az elhelyezésre szükséges területen rakható le.

2 §

Az engedélyezett vízhasználat a Bakonyér vízfolyás jobb partján a Pápateszér községbeli 3182 hrsz. területen épült malomnál a Bakonyér vizének a 3. §-ban körülírt duzzasztóval való felduzzasztása, a felduzzasztott viznek a malomkerék meghajtására való felhasználása.

A vízhasználat gyakorlásához szükséges víziművek a következők:

- a./ malomfő
- b./ alsó és felső malomcsatorna
- c./ árapasztó zsilib és árapasztó csatorna
- d./ vizgyűjtő tó

3 §

A 2. §. a. pontjában engedélyezett malomfő kőből épült támfal, melybe fagerendákból összerótt kétnyílású zúgó van beépítve a helyszínrajzon megjelölt 33+285 szelv-ben. Mindkét zúgó küszöbe 172.60 m. magasságban helyezendő el a tervben használt hasonlító sík felett / vagyis a jelenlegi zúgóküszöb 24 cm-rel szállítandó le / és 0.50 m. magas táblával zárható le / vagyis a jelenlegi 0.61 m. magas táblából 0.11 m. faragandó le./

A két zúgó közül a vízfolyás szerint jobboldali a kerékre vezető zúgó 0.30 m. széles, a baloldali szabadzúgó nyílásszélessége szintén 0.30 m.

Az őrlőművek meghajtására szolgáló felülcsapott vízikerek átmérője 2.80 m., kerékszélessége 0.80 m, tengelyének magassága 171.15 m. A malom hasznos esése 3.35 m.

4 §

A 2. §.b. pontjában engedélyezett alsó malomcsatorna a malomfőtől lefelé 159 fm. hosszban a 31 + 70 sz-ig terjed, 2.0. m. fenékszélességgel, 1:1 hajlású oldalrészével és 0.6. % fenékeséssel bír.

A fenékmagasságok a malomfőnél a malomkerék alatt 169.45 m. a tisztogatási határánál pedig 169.35 m. a tervben használt hasonlító sík felett.

A felső malomcsatorna a malomfőtől felfelé a vizgyűjtő tavon keresztül 172 fm. hosszban a 35+00 szelv-ig terjed, 1.5 m. fenékszélességgel 1:1 hajlású oldalrészével és 1 % fenékeséssel bír.

Fenékmagasságok a malomfőnél 172.60 m., míg a felső tisztogatási határnál 172.80 m. a tervben használt hasonlító sík felett.

A felső malomcsatorna és a 3180 hrsz. ut kereszteződési helyén lévő 0.80 m. nyílású faáteresz fenntartása a malomtulajdonos kötelezettségét képezi, az ehhez szükséges faanyagot a pápateszéri közbirtokosság tartozik rendelkezésére bocsájtani.

5 §

A 2. §. c. pontjában engedélyezett árapasztózsilip a malom fölötti tó töltésébe építendő be.

Az árapasztó zsilip nyílásának szélessége 1.0 m., küszöbének magassága 172.30 m., a tábla magassága 173.10 m. Az árapasztó csatornának és a 3180 hrsz. dűlőútnak kereszteződési helyén malomtulajdonos egy 1.0 m. nyílású fahidat tartozik építeni, ezen híd további fenntartása is malomtulajdonos kötelezettségét képezi, az ehhez szükséges faanyagot azonban a pápateszéri közbirtokosság tartozik rendelkezésére bocsájtani.

Az árapasztó csatorna a helyszínrajzon feltüntetett nyomvonalon létesítendő.

Kiindul az árapasztó zsiliptől és visszatoroklik az alsó malomcsatornába a helyszínrajzon feltüntetett 33 + 00 sz. szelvényben.

Hossza 50,0 m., 1.0 m. fenékszélességgel 1:1 hajlású részével tisztítandó ki.

Fenékmagasságok az árapasztó zsilipnél 172.30 m., a betorkolásnál 169.40 m.

6 §

A 2. §. d. pontjában engedélyezett vizgyűjtő tó a helyszínrajzon feltüntetett 3195 hrsz. ingatlanon van.

A vizgyűjtő tavat körülvevő töltés szélessége átlag 8.0 m., magassága az engedélyezett vízszint fölött 1.50 m.

Ebből a vizgyűjtő tóból kapja a malom őrlővizét a töltésen átvezető facsatornán keresztül.

7.§.

Engedélyes köteles:

a./ Az engedélyokirat 2-6 §-aiban kitüntetett összes viziműveket és medreket saját költségén ezen engedélyokirat határozatainak megfelelően létesíteni és használni és továbbá ugyanúgy állandóan jókarban tartani.

b./ Az engedélyezett duzzasztási magasságát pénzbüntetés terhe alatt betartani.
/: 1885. XXIII. t. cz. 184 § :/ és ha a vízszint a megengedett duzzasztási

magasság fölé emelkedik, a vízfelesleget a szabadzúgó táblájának megfelelő felhúzásával a fenéken lebocsátani /66655/88 sz. min. rendelet 6. § /.

- c./ A viziművön elhelyezett magassági jegy és vonatkozási jegy sértetlenségét felelősség terhe mellett megőrizni s azok esetleges megsérülését, vagy elpusztulását 8 nap alatt a pápai járás főszolgabírájának pénzbüntetés terhe mellett bejelenteni.
- d./ Engedélyes személyében beálló változást, a változás napjától számítandó 30 napon belül pénzbírság terhe mellett a vízikönyvbe való bejegyzés végett az alispánnál bejelenteni.
- e./ Az engedélyokairatot mellékleteivel együtt vagy eredetiben, vagy hiteles másolatban mindig kéznél tartani s a hatóság kivanatára bármikor előadni.
- f./ Kártérítés nélkül tűrni mindazokat a zavarokat, illetve vízhiányt, melyeket a vízhasználata felett és alatt lévő vízfolyásoknak hatóságilag a törvény értelmében elrendelt tisztogatása és ezen tisztogatás foganatosítása céljából szükséges munkák a vízfolyási viszonyokban előidézhetnek.
- g./ A viziművek felelős kezelőjének nevét és lakását a járás főszolgabírájának bejelenteni.
- h./ Duzzasztójának tábláját a vasárnapi ipari munkaszünet alatt reggel 8 órától este 6 óráig nyitva, illetve felhúzva tartani.
- i./ Minden évben július 5-15 közötti határidőben minden hatósági rendelkezés bevárása nélkül az alsó és felső malomcsatornájának valamint az árapasztó csatornájának tisztogatását elvégezni.

8 §

Az engedélyezett duzzasztási magasság a malomfőnél a viziművek hatósági megvizsgálása alkalmával engedélyes költségén elhelyezendő magassági jeggyel fog megjelöltetni.

A vonatkozási jegy megerősítésének helye és magassága is a viziművek felülvizsgálása alkalmával felveendő jegyzőkönyvben körülírandó.

9 §

A megengedett duzzasztás magassága a malomfőnél az engedélyezett táblamagassággal /173.10 m./ egyező.

10 §

A malom üzeméhez engedélyezett vízmennyiség másodpercenként 200 liter.

11 §.

A fenntartandó mederszakaszok végpontjai a volt földmű. ipar és kereskedelmügyi m. kir. minisztérium 66655/1885 sz. körrendeletének 11. §-a értelmében a viziműveknek hatósági megvizsgálása alkalmával ugyancsak az engedélyes költségének elhelyezendő határjelekkel fognak megjelöltetni.

12. §.

Az engedélyokiratban felsorolt magasságok a Fenyőfő községi malom ajtaján felerősített vonatkozási jegy 191.690 m-ben megadott magasságára, mint alapontra vannak vonatkoztatva.

Egyéb magasságok: a "Községi" malomzúgó süveggerendájának teteje közepén mérve: 173,788. A kerék-tengely a szabad végén 171.152 méter.

13 §.

Az engedély tartalma az 1885. XXIII. t. cz. 192 §-a értelmében nincs időhöz kötve.

14 §

Az engedélyokiratban felsorolt jogok és kötelezettségek jogutódokra is átszállanak.

15 §.

Ezen engedélyokirat kiegészítő részei:

a./ műszaki leírás	1 drb.
b./ általános helyszínrajz 1:2880	1 - "
c./ hossz és keresztmetszelvények	1 drb.
d./ földtömeg kimutatás	1 - "
<hr/>	
összesen:	4 drb.

16 §.

Engedélyes a munkálatokat csak az engedélyokirat kiadása után kezheti meg, köteles azonban a munkálatokat az engedély elvesztésének terhe alatt, az engedélyokirat kiadásától számított hat hónap alatt befejezni. A munkálatok megkezdése és befejezése a pápai járás főszolgabírójának bejelentendő.

Veszprém, 1938 évi július hó 12.

Alispán szabadságon:

(aláírás)

vármegyei főjegyző

(pecsét: Veszprém vármegye alispánja)

Jegyzőkönyv (1939)

A Dr. Katona István pápai szolgabíró által vezetett felülvizsgálat megállapította, hogy az engedélyokiratban előírt árapasztó zsilip, árapasztó csatorna és faáteresz, stb. nem épültek meg. Az engedélyokiratban előírt magassági jegyet és vonatkozási jegyet a hatósági szakértő ennek ellenére elhelyezte [B8-11].

Jegyzőkönyv

Készült Pápateszéren, 1939-évi május hó 24-én Zacsovits István pápateszéri lakos tulajdonát képező "KÖZSÉGI" malmának, a pápai járás főszolgabírája által 1270/1939 sz. alatt kiadott kitűző határozat alapján alapján foganatosított malomfelülvizsgálat alkalmával.

Jelen vannak:

A pápai járás főszolgabírájának képviselőjében: dr. Katona István szolgabíró, mint a felülvizsgálat foganatosítója, székesfehérvári m. kir. kulturmérnöki hivatal kiküldöttje: Székács László mérnökyakornok, mint hatósági szakértő és a "Községi" malom tulajdonosa, Zacsovits István pápateszéri lakos.

A régi jogon fennálló malom vízhasználat gyakorlatát a 16261/1938 alisp. sz. és XI/18 vizikönyvi számú engedélyokirat szabályozza.

Jelen felülvizsgálat során hatósági szakértő a helyszínén eszközölt mérések alapján az alábbiakat találta:

Kiinduló fixpontul a "községi" malom zúgója süveggerendájának teteje szolgált, melynek magassága a közepén mérve, fenti számú alispáni engedélyokirat 12 §-ában megállapított: 173.788 méter.

Ennek alapján bemérettek:

		Eng. okirat szerint:
A vizikerék tengelymagassága:	171.083 m	171.15 m
A vizikerék szélessége:	0.80	0.80
A vizikerék átmérője	2.80	2.80
A kerékre vezető zúgó szélessége	0.39	0.30
A szabad zúgó szélessége	0.28	0.30
A zúgók küszöbmagassága	172.592	172.60
A zúgók zsiliptábla magassága		173.10
Az árapasztó zsilip szélessége		1.00
Az árapasztó zsilip küszöbmagassága		172.30
Az árapasztó zsilip táblamagassága		173.10
Vízgyűjtő tó körüli töltés magassága		173.60
Vízgyűjtő tó körüli töltés közepes szélessége		8.00
Árapasztó csatorna és út kereszteződésénél építendő 1.00, ny, híd		1.00

Egyidejűleg elhelyezést nyert az M.J-jelű magassági jegy a vízfolyás szerinti baloldalon, a zúgó fölötti híd oszlopába, melynek elhelyezési magassága: 173.088 méter.

Ugyancsak elhelyeztetett a malom bejárati ajtó bejárat szerinti jobboldali ajtófélfájában a szemöldökfához illeszkedően a V.J-jelű vonatkozási jegy is, melynek elhelyezési magassága: 174.794 méter.

A jegyzőkönyv felolvasás után megjegyzés nélkül nyert aláírást.

Jegyzőkönyv (1940)

Mivel az előző, 1939 májusában megtartott malomfelülvizsgálat idejére nem készült el az engedélyben előírt árapasztó zsilip, csatorna és fahíd, ezért 1940 július 23-án újabb felülvizsgálatot tartott a hatóság. Ezúttal mindent rendben találtak, az előírt árapasztó zsilip, csatorna és fahíd elkészültek. A kézzel írt jegyzőkönyvet a pápai járás főszolgabírájának képviselőjében dr. Sarlós Miklós tb. szolgabíró, mint a felülvizsgálat foganatosítója, a székesfehérvári m. kir. kultúrmérnöki hivatal részéről Csermák Kálmán mérnök, mint hatósági szakértő és Zacsovits Istvánné, a malomtulajdonos felesége írták alá [B8-12].

Határozat (1940)

A 20.713/1940 számú, 1940 szeptemberében keltezett alispáni határozat sikernek mondja ki a július 23-án megtartott hatósági felülvizsgálatot és a víziművek engedélyokirat szerinti használatba vételét megengedi. A határozatot megküldi Zacsovics István engedélyesnek, a vármegyei főlevéltárosnak, a pápai járás főszolgabírájának, a székesfehérvári m. kir. kultúrmérnöki hivatalnak, Pápateszér község elöljáróságának, valamint Kurics Tamás és Kuti István pápateszéri lakosoknak, a malom alsó és felső szomszédjainak [B8-13].

Határozat a vízjogi engedély visszavonásáról (1967)

A vízjogi engedélyt 1967-ben vonták vissza. A malom megnevezése a határozat tárgyában: "Tóth János"-féle, v. "Községi" malom [B8-14].

[B8-1] <http://motka.gyor.hu/file/atch/74/124-1.pdf>

[B8-2] <http://motka.gyor.hu/file/atch/74/124-2.pdf>

[B8-3] <http://motka.gyor.hu/file/atch/74/124-12.pdf>

[B8-4] <http://motka.gyor.hu/file/atch/74/124-13.pdf>

[B8-5] <http://motka.gyor.hu/file/atch/74/124-14.pdf>

[B8-6] <http://motka.gyor.hu/file/atch/74/124-8.pdf>

[B8-7] <http://motka.gyor.hu/file/atch/74/124-9.pdf>

[B8-8] <http://motka.gyor.hu/file/atch/74/124-10.pdf>

[B8-9] <http://motka.gyor.hu/file/atch/74/124-11.pdf>

[B8-10] <http://motka.gyor.hu/file/atch/74/124-4.pdf>

[B8-11] <http://motka.gyor.hu/file/atch/74/124-5.pdf>

[B8-12] <http://motka.gyor.hu/file/atch/74/124-6.pdf>

[B8-13] <http://motka.gyor.hu/file/atch/74/124-7.pdf>

[B8-14] <http://motka.gyor.hu/file/atch/74/124-3.pdf>